

UNIVERZITA KARLOVA
Filozofická fakulta
Katedra divadelní vědy

Ročníková práce

Analýza inscenace Homo Faber
Činoherního studia Ústí nad Labem

Veronika Macková
3. ročník Bc. studia
Akademický rok: 2020/2021

Vedoucí práce: doc. Petr Christov, Ph.D.

Na tomto místě bych chtěla poděkovat doc. Petru Christovovi, Ph.D. za odborné vedení této práce, jeho cenné připomínky a trpělivý přístup. Také bych chtěla poděkovat doc. Martinu Pšeničkovi, Ph.D. za pomoc s obstaráním záznamu inscenace.

Prohlašuji, že jsem ročníkovou práci vypracovala sama za použití pramenů uvedených na jejím konci.

Obsah

ÚVOD	4
1. LITERÁRNÍ ROZBOR	5
1.1. STRUČNÝ ŽIVOTOPIS MAXE FRISCHE	5
1.2. LITERÁRNÍ A DIVADELNÍ TVORBA MAXE FRISCHE.....	5
1.3. MAX FRISCH NA CESKEM JEVISTI	6
1.4. STRUČNÝ DĚJ ROMÁNU HOMO FABER	7
2. ANALÝZA DRAMATIZACE	9
2.1. ROMAN HOMO FABER JAKO DIVADELNI SCENAR.....	9
2.2. HOMO FABER: OBRAZY A VÝJEVY	10
2.3. DRAMATICKÉ OSOBY	11
2.4. CHRONOTOP	12
3. INSCENACE HOMO FABER V ČINOHERNÍM STUDIU V ÚSTÍ NAD LABEM.....	13
3.1. TVŮRČÍ TÝM.....	13
3.2. DRAMATURGICKO-REŽIJNÍ KONCEPT	14
3.3. OBSAZENÍ A HERECTVÍ	15
3.3.1. Martin Finger jako Homo Faber	15
3.3.2. Ostatní mužské postavy	17
3.3.3. Elisabeth Piperová.....	17
3.3.4. Ostatní ženské postavy.....	18
3.4. SCENOGRAFIE	18
3.5. KOSTÝM.....	20
3.6. HUDEBNÍ DOPROVOD K INSCENACI.....	20
ZÁVĚR	22

Úvod

Ve své seminární práci budu analyzovat inscenaci Homo Faber, která byla dramaturgií stejnojmenného románu Maxe Frische. Tato inscenace se v režii Davida Šiktance a dramaturgii Karla Františka Tománka stala součástí středoevropské trilogie v Činoherním studiu v Ústí nad Labem.

V příběhu Waltera Fabera je zobrazen osud člověka, který se nechá unést technologickým, či lépe technicistním přístupem ke světu, a zapomene, jak vnímat své okolí skrz emoce. Právě ztráta schopnosti emočně žít ho přivádí na scestí. Spatřuji v tom jistou „diagnózu doby“ druhé poloviny 20. století, kdy technický pokrok a s ním související racionalizace, naprosto definitivní odkouzlení světa neumožňuje člověku prožívat svůj život tak, jako dosud. S dobou počítačů a internetu se postava někoho, kdo svůj život prožívá odděleně sám od sebe a z dálky, dělá z Homo Fabera román dnes stále velmi aktuální.

Po stručném představení Maxe Frische a jeho literární a dramatické tvorby, se budu věnovat dvěma rozborům. V tom prvním půjde o analýzu dramaturgie románu Karlem Františkem Tománkem a srovnání s výchozím románem, v druhém případě se zaměřím na jednotlivé složky inscenace (dramaturgicko-režijní koncept, herectví, scénografie aj.), která vznikla v režii Davida Šiktance v Činoherním studiu v Ústí nad Labem.

Inscenace se setkala s dobrým diváckým i kritickým ohlasem, představitel Waltera Fabera, Martin Finger, byl nominován na několik hereckých cen.

1. Literární rozbor

1.1. Stručný životopis Maxe Frische

Max Rudolf Frisch patří mezi nejvýraznější postavy švýcarské literatury druhé poloviny 20. století. Narodil se v roce 1911 v Curychu, tamtéž studoval germanistiku, svá studia však nedokončil. Začal se záhy živit jako novinář, cestoval po Evropě, později vystudoval architekturu a založil si svůj vlastní architektonický ateliér. Z jeho osobního života je možné zdůraznit také jeho vztah se spisovatelkou Ingeborg Bachmanovou, který se mu stal později inspirací v tvorbě. V roce 1962 se pak setkal s téměř o třicet let mladší studentkou Marianne Oellersovou, se kterou se v roce 1968 oženil. Později žil v USA, v roce 1972 se vrátil do Západního Berlína. Tam se aktivně zapojoval do kulturního života, a zároveň se kriticky vymezoval vůči Švýcarsku, což se projevilo například v jeho scénáři k filmu *Vilém Tell pro školy* (*Wilhelm Tell für die Schule*; 1970, ve kterém se pokouší demytologizovat postavu Viléma Tella). Za pozornost stojí i jeho přátelství s významnými politiky té doby, Helmutem Schmidtem a Willym Brandtem.¹

V roce 1984 se Frisch vrátil do Curychu, kde po zbytek života žil. Jeho poslední partnerkou byla o 25 let mladší Karen Pilliod. Spisovatel a dramatik zemřel v Curychu v roce 1991.²

1.2. Literární a divadelní tvorba Maxe Frische

Max Frisch měl již od doby svých univerzitních studií blízko k divadlu, ostatně Curych zažíval ve čtyřicátých letech svůj „zlatý věk“. Právě režisér curyšského divadla Schauspielhaus, Kurt Hirschfeld, záhy rozpoznal Frischův talent a povzbuzoval ho jako autora. V rané Frischově tvorbě se odráží dobový kontext: hrůzy druhé světové války a národního socialismu, rané drama *Čínská zeď*, které je pak často srovnáváno s Dürremattovými *Fyziky*, pojednává o

---

¹ A Short Biography of Max Frisch [online], 2005. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <http://literature.all-about-switzerland.info/max-frisch-biography.html>

² Max Frisch | Biography, Books, & Facts | Britannica. Encyclopedia Britannica | Britannica [online]. Copyright ©2021 Encyclop [cit. 11.01.2021]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Max-Frisch>.

hrozbě jaderných zbraní a vyhlazení lidstva.³ Právě s Dürrematem se setká v Schauspielhaus v Curychu a stanou se celoživotními přáteli. V roce 1947 se setká s dalším velmi významným dramatikem své doby, Bertoldem Brechtem, kterého obdivuje, a v roce 1968 o něm napíše hru *Vzpomínka na Brechta*.⁴

Frisch ve čtyřicátých letech píše žánr literárního deníku, kam zaznamenával autobiografické eseje a glosuje hlavní události, které se ho dotýkaly. To vidíme například v knihách *Diáře paní Marion*, nebo pozdějším *Berlínském deníku*. Frischova tvorba je velmi rozsáhlá, mimo romány píše později například hru *Don Juan aneb Láska ke geometrii*. V této hře se Frisch vrátil ke svému tématu konfliktu mezi manželskými závazky a intelektuální svobodou. Hlavní postavou této hry je intelektuál, milující geometrii a partie šachů. Svůj milostný život chce mít do puntíku naplánovaný, ale zamiluje se do bývalé prostitutky. Děj klasického příběhu tedy transponuje do současnosti.⁵

1.3. Max Frisch na českém jevišti

Divadelní hry a dramatizace románů Maxe Frische byly na českém profesionálním jevišti uvedeny mezi lety 1947 a 2020 celkem sedmadvacetkrát, pozoruhodná je četnost jejich uvádění v čase. Přehled inscenací od nejnovější po nejstarší, vytvořený za použití databáze Divadelního ústavu, příkládám v příloze této ročníkové práce.

Nejprve byla v roce 1947 ve dvou divadlech uvedena hra *Čínská zeď*, v českém prostředí se tak objevuje o rok později po svém vydání v němčině. Mezi lety 1959 a 1970 pak celkem sedmnáct inscenací využilo Frischových předloh. Nejčastěji vybíranými tituly byly: *Andorra* (5x), *Don Juan aneb Láska ke geometrii* (3x) a *Pan Biedermann a žháří* (2x). Popularita textů Maxe Frische pak mohla souviset s tím, že dramata byla aktuální časem vzniku i svými tématy.⁶

---

³ The Chinese Wall by Max Frisch [online], 2015. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://www.enotes.com/topics/chinese-wall>

⁴ Tamtéž: A Short Biography of Max Frisch [online], 2005.

⁵ Chicago Reader – Don Juan or the love of geometry [online], 1996. [cit. 2021-01-11] Dostupné z: <https://www.chicagoreader.com/chicago/don-juan-or-the-love-of-geometry/Content?oid=890258>

⁶ Tamtéž: A Short Biography of Max Frisch [online], 2005.

Mezi lety 1980 a 1995 se Frischovy texty objevily na českém jevišti pouze třikrát, šlo o dramata *Don Juan aneb láska ke geometrii* a *Pan Biedermann a žháři*. Na Katedře alternativního a loutkového divadla DAMU Max Frisch náležel k autorům, jejichž texty sloužily k inspiraci pro klauzurní práci s názvem *Juanovské variace* (společně s Tirsem de Molinou, Moliérem, Františkem Zavřelem, Ödonem von Horváthem, Ivou Peřinovou a W. A. Mozartem). V klauzurní práci 2. ročníku KALD DAMU v roce 1995, v režii Markéty Schartové, hráli například Klára Melíšková nebo Ladislav Frej mladší.⁷

Až do roku 2013 k žádnému dalšímu uvedení nedošlo. V sezoně 2013/2014 bylo v pražském Divadle na Vinohradech premiérováno drama *Andorra*, kterou režíroval do tříhodinové inscenace Martin Čičvák.⁸ V roce 2017 pak měla premiéru v Činoherním studiu právě dramaturgická linie divadla, pracující často se současnou dramatikou i nedramatickými literárními přelohami. Hru *Pan Biedermann a žháři* (1953)⁹ si pak pro svou absolventskou inscenaci činoherního ročníku DAMU sezony 2018/2019 zvolila režisérka Barbora Mašková, na dramaturgii inscenace se podíleli Ondřej Novák a Barbora Šupová.

1.4. Stručný děj románu *Homo Faber*

Hlavním východiskem pro rozebíranou inscenaci je Frischův román z roku 1957 s podtitulem „Zpráva“.¹⁰ Jak podtitul napovídá, vypravěčem je Walter Faber, muž tvořící, muž racionality.

---

⁷ Juanovské variace: Theatre Productions. Virtual Study of Theatre Institute - About the project [online]. [cit. 2021-01-11] Dostupné z: <https://vis.idu.cz/ProductionDetail.aspx?id=131&mode=0>.

⁸ *Andorra* | Divadlo na Vinohradech [online]. [cit. 2021-01-11] Dostupné z: <https://www.divadlonavinohradech.com/divadelni-hra/Andorra>

⁹ Vznikla také úspěšná rozhlasová hra s Viktorem Preissem v hlavní roli. Max Frisch: *Pan Biedermann a žháři*. Výtečné nastudování slavné hry s Viktorem Preissem v titulní roli [online], 2020. Praha: Český rozhlas Vltava [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/max-frisch-pan-biedermann-a-zhari-vytecne-nastudovani-slavne-hry-s-viktorem-5013936>

¹⁰ FRISCH, Max. *Homo Faber: zpráva*. Překlad Helena Nebelová. 1. vyd. Praha: Odeon, 1967. 194 s. Malá řada soudobé světové prózy.

Děj začíná letem Waltera Fabera z New Yorku do Caracasu. Walter se na palubě setká s Herbertem Henckem a zjišťuje, že Herbert je bratrem jeho dávného přítele, lékaře Joachima a letí ho najít do Guatemaly na plantáž, kde pracuje. Letadlo kvůli poruše nouzově přistane v poušti uprostřed Mexika. Odhaluje se dějová linka Waltera a jeho přítelkyně Hany. Hana otěhotněla, Walter však dítě nechtěl, proto od něj s příslibem potratu odešla. Faber ale neví, že se vdala za Joachima, jeho přítele. Faber se během čekání v poušti rozhodne doprovázet Herberta, ale po dlouhé cestě zjistí, že se Joachim oběsil.

Walter Faber se vrací do New Yorku. Čeká na něj Iva, vdaná žena, která si ho chce vzít, ale Faber se s ní rozejde a odjíždí do Evropy lodí, protože se od nouzového přistání v poušti bojí létat. Na lodi potká mladou dívku Elisabeth. Faberovi místy připomíná Hanu, ale on si jakoukoliv podobnost nepřipouští. Tráví spolu mnoho času a znovu se setkají v Paříži, doprovází Sabeth na cestě Evropou, po Francii a Itálii, až do Atén, kde prý dívka žije se svou matkou. Vydávají se na cestu po jižní Francii, Itálii a Řecku, navštěvují mnoho památek.

Později během pobytu v Řecku Sabeth v písku uštkne had. Faber chce mladou dívku co nejrychleji dostat do nemocnice, kde se také setkává s Hanou. Bydlí u ní, a definitivně si potvrzuje, že Elisabeth skutečně byla jeho dcerou, jak se domníval. Přiznává se své bývalé partnerce k milostnému poměru s vlastním dítětem, k čemuž došlo během zastávky na cestě po Francii. Sabeth v nemocnici zanedlouho umírá. Příčinou smrti však nebylo hadí kousnutí, ale fraktura lebky způsobená pádem.

Po smrti Elisabeth Walter píše deník, kde se snaží racionálně vyrovnat s tím, co se mu stalo. Tím, že nám příběh hlavní postava předkládá ze své perspektivy, čtenář má dojem, jako by s ním manipulovala. Zároveň totiž Walter popisuje své zdravotní potíže a bilancuje před operací o tom, proč je člověk naživu a jaký je nyní jeho vztah s Hanou, se kterou se chce po letech oženit. Operace se blíží. Román končí nejasnou větou: „Už přicházejí.“

2. Analýza dramatizace

2.1. Román Homo Faber jako divadelní scénář

Pro pochopení inscenace je třeba představit dramatizaci, která vznikla přímo pro Činoherní studio v Ústí nad Labem. Autorem předlohy je Karel František Tománek, a ve svém scénáři plně vychází z knihy Homo Faber v českém překladu Hany Nebelové. Inscenační úprava textu o 48 stranách má podtitul „obrazy a výjevy z roku 1958“, čili o rok posouvá děj oproti původnímu datu vydání románu Homo Faber v roce 1957 ve Frankfurtu nad Mohanem.¹¹

Samotný text je pro účely inscenace rozdělen do tří obrazů – *Plavba*, *Antická tragédie v kuchyni* a *Pacient (Rekapitulace jednoho života)*. V textu se mění časovost, tj. posloupnost událostí v inscenaci nemusí nutně odpovídat posloupnosti v románu.

Inscenační text, dostupný z knihovny Divadelního ústavu, nezachovává běžné formátování divadelních textů, jako je například kurzíva v scénických poznámkách. Také postavy nejsou označeny celým jménem v kapitálkách, ale pouze prvním písmenem. Proto se domnívám, že se patrně jedná o poslední pracovní verzi dramatizace K. F. Tománka a inscenačního týmu. Jde o text určený jen pro účely inscenace, jde o scénář v technickém smyslu slova, jako návod pro realizaci divadelní hry.¹² V samotné inscenaci¹³ pak už k téměř žádné odchylce od této verze scénáře nedochází.

Právě věrnost románové předloze se dá dobře demonstrovat na tom, že postava letušky mluví anglicky, stejně jako v předloze. Jako divák jsem se ale v inscenaci musela pozastavovat nad tím, proč je anglický text zachován v inscenaci. V překladu románu Hany Nebelové jsou anglické věty originálu také zachovány, protože tvoří celkovou atmosféru scény.

---

¹¹ Důvod posunu děje o rok později se mi nepodařilo zjistit, program inscenace pro to nenabízí žádné vysvětlení. Je také možné, že se jedná o překlep?

¹² Alexandru Thinks Theater | A blog dedicated to the Thinking Theater class at NYUAD (Fall 2013). [online], [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://alexroscablog.wordpress.com/2013/09/11/richard-schechner-drama-script-theater-performance/>

¹³ Homo faber. Video Library. Virtual Study of Theatre Institute - About the project [online]. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://vis.idu.cz/VideoDetail.aspx?id=15914>

Na repríze Homo Fabera, kterou jsem viděla, cizojazyčné repliky působily velmi rušivým dojmem, měly až zcizovací efekt, příliš afektovaná snaha o americkou angličtinu podle mého názoru narušila průběh scény v letadle. Je tedy otázkou, zda měly tyto cizojazyčné repliky v dramatinaci vůbec smysl.

2.2. Homo Faber: Obrazy a výjevy

V prvním obraze dramatinace *Plavba* jsou postupně představovány osudy hlavních postav, děj dramatinace je, stejně jako v románu, uveden nouzovým mezipřistáním v mexické poušti. Následuje setkání Waltera s Elisabeth na lodi, kde Walter oslaví padesátiny, aby se hned poté vrátily postavy Waltera a Herberta do mexické pouště. Všechny scény jsou členěny na menší situace (které jsou uvedeny obvykle výmluvným a shrnujícím názvem – například *Rozchod s Ivou* je situací, kdy se Walter naposledy setkává se svou milenkou v New Yorku).

Druhý obraz se pak zaměřuje především na vztah Hany a Waltera, a moment, kdy je již Sabeth v nemocnici po uštknutí hadem až do její smrti. Text již není členěn na další scény, které by byly uvedeny svým názvem, naopak, „stříhy“ do situací se Sabeth jsou integrální součástí textu.

Pohledy do vztahu Waltera a Elisabeth jsou naznačeny kurzívou, z důvodu, který však není úplně jasný, protože jak je zmíněno výše, kurzíva byla využívána především pro promluvy Fabera, nedůsledně pak ve scénických poznámkách. Domnívám se, že dramatinace textu zde s rezignací na členění scén chce zdůraznit pocit naléhavosti, zároveň v samotné inscenaci jsou pak změny ve scéně mnohem rychlejší než v části první.

V poslední části *Pacient (rekapitulace jednoho života)* je pak přímo citován Faberův deník z nemocnice, kde nás hlavní postava skrz své promluvy seznamuje s pretextovou minulostí a v neposlední řadě umožňuje divákovi do hloubky nahlédnout do způsobu Faberova uvažování. Všech šest stran textu je Faberovým monologem, odpovídajícím Walterovu deníku z nemocnice, který je druhou částí původní románové předlohy. V inscenaci je v tu chvíli postava Waltera Fabera na jevišti úplně osamocená. Také inscenace končí slovy: „Už přicházejí.“

2.3. Dramatické osoby

Charakteristika postav přímo vychází z původní románové předlohy, a drží se jí velmi přesně, charaktery postav neposouvá, neproměňuje, jejich výklady v textu dramatinace jsou určeny jejich jednáním a jsou charakterizovány přímými citáty z románu.

Na začátku inscenační text charakterizuje čtyři postavy: Waltera Fabera, Hanu Piperovou, Elisabeth a Ivu. Tománek postavy charakterizuje velmi věrně původní předloze, popis jejich vzhledu i jasná definice jsou dle jejich povahy a pohledu na svět. Všechny charakteristiky přímo vycházejí z románu samotného. Jsou buď přímými citacemi z románu: „Walter Faber, podle vlastních slov: Muž v nejlepších letech, štíhlý, prošedivělý, sportovní typ.“, nebo opisem jednání: „Elisabeth se po jednom semestru na Yale, kde byla jako stipendistka, vrací k matce do Atén.“ Někde je použita charakteristika postav, jak je Frisch vystavěl v románu. „Hana: Poloviční Židovka, vystudovala dějiny umění, filologii, ale pracuje v archeologickém ústavu, kuřačka.“¹⁴

Faber je vyložen jako pracovitý muž, který komentuje svoji životní dráhu tak, jako by ji zkoumal. Vše má podle něj jasný řád a smysl, emoce nemají v jeho světě místo. Faberovu bývalou partnerku Hanu autor dramatinace popisuje mj. přes postavu jejího manžela Jáchyma jako „nevypočitatelný temperament, maniakálně-depresivní typ.“ Popis Elisabeth se mnohem více věnuje jejím fyzickým rysům a atributům (černý existencialistický pulover, černé džíny, světle modré oči – čemuž ale vůbec neodpovídá kostýmní řešení postavy v inscenaci). O povaze toho úvodní charakteristika naznačuje málo, například: „ráda zpívá, trochu intelektuálka – čte Tolstého.“ Postava Ivy je naznačena skrz roli Faberovy milenky. Ostatní postavy jsou pouze jmenovány bez popisu, jedná se o Herberta Henckeho, baptistického kazatele z Chicaga, mladého grafika, stevardku a indiány.¹⁵

---

¹⁴ TOMÁNEK, Karel František, Hana NEBELOVÁ a Max FRISCH, 2017. Homo Faber (obrazy a výjevy z roku 1958): pracovní verze pro Činoherní studio v Ústí nad Labem. Divadelní hry, Ústí nad Labem: [Činoherní studio]. [cit. 2021-01-11] Dostupné také z: <https://vis.idu.cz/Libros.aspx>

¹⁵ Tamtéž: TOMÁNEK, Karel František, Hana NEBELOVÁ a Max FRISCH, 2017. Homo Faber (obrazy a výjevy z roku 1958), strany 2-3.

2.4. Chronotop

Původní románová předloha je rozdělena na dvě části. První část se odehrává od března do května roku 1957, druhá je pak psána během Faberova pobytu v aténské nemocnici mezi červnem a srpnem téhož roku. Román však nepostupuje přímo chronologicky, mezi dějem od nouzového přistání po smrt Sabeth v Aténách se čtenář v různých záblescích a úvahách dozvídá o Faberově minulosti, vztahu s Hanou a Ivou, jeho názorech na svět. Děj se odehrává na nejrozličnějších místech. Příběh začíná v La Guardia v New Yorku, pak přes mexickou poušť, až na plantáž v Guatemale. Poté se vrací přes Caracas zpět do Spojených států amerických. Druhá cesta vede z New Yorku do Le Havre, dále pak do Paříže, Avignonu a Říma do Atén.

Inscenační text přirozeně původní text zahušťuje a některá místa navštívená hlavními postavami záměrně vynechává nebo jejich popis vkládá do replik postav. Například setkání Waltera a Elisabeth v Paříži není scénicky zpracováno, a divák se o něm dozvídá z Walterových vzpomínek. Z textu dramatisace však jasně vyplývá, kde se postava v danou chvíli nachází. Dramatisace pracuje s měnícími se prostředími (lod', poušť aj.), skrz scénografii a pohyb herců v ní. Řazení scén až na drobné odlišnosti odpovídá původní románové předloze.¹⁶

---

¹⁶ Jako příklad lze uvést hned úvodní obraz Plavba. Zatímco v románu je nejdříve vylíčená celá scéna s nouzovým mezipřistáním, poté rozchod s Ivou a plavba lodí, v dramatisaci se hned po expozici scény před nástupem do letadla navazuje scénou prvního setkání Waltera s Elisabeth. Tím se samozřejmě divadelní text stává mnohem dynamičtější a umožňuje variovat scénické prostředky.

3. Inscenace Homo Faber v Činoherním studiu v Ústí nad Labem

Od sezony 2017/18 na tři sezony následující byla v Činoherním studiu naplánovaná tzv. středoevropská trilogie, tedy „tři vrcholná díla středoevropské literatury“. Jednalo se o Homo Fabera Maxe Frische, Pornografii Witolda Gombrowitze a Stepního vlka Hermanna Hesseho. Společným rysem všech inscenací je zvýšený důraz na slovo a jazyk jako takový.

3.1. Tvůrčí tým

Všechny inscenace *Středoevropské trilogie* režiruje David Šiktanc a autorem dramaturgií všech tří románů je Karel František Tománek, dramatik oceněný mj. za hru *Život je krásnej* Cenou Alfréda Radoka. Autorem hudby k inscenaci je Ondřej Švandrlík, scénografii vytvořil Jan Štěpánek a kostýmy Juliána Kvíčalová.

Herec a tehdejší umělecký šef Činoherního studia Jan Plouhar k obsazení inscenace řekl: „Činoherní studio uvedlo dramaturgii Frischova románu jako svou předposlední premiéru letošní sezony. Ta má podtitul *Až za hrob*. Je to sezona návratů. V každém letošním titulu vystupuje někdo, kdo má Činoherák rád až za hrob, v *Homo Faber* se vrací Martin Finger.“¹⁷ Tím Plouhar připomíná směřování divadla určené názvem sezony, který souvisí nejen s výběrem titulů pro premiéry, ale také s hereckým obsazením. Kromě středoevropské trilogie byla inscenace součástí sezon s názvem *Až za hrob*, inspirovaná geniem loci tohoto divadla, do kterého se vrátil do divadla jako režisér právě David Šiktanc. Šiktanc v ČR před premiérou *Homo Fabera* režíroval o šest let dříve hru rakouského autora Ewalda Palmeshofera *hamlet je mrtev. bez tíže*, která získala Cenu Marka Ravenhilla.¹⁸

---

¹⁷ Divadlo v Ústí nad Labem hraje Frischův román *Homo Faber* jako komedii o zmoudřelém cynikovi [online], 2017. *Hospodářské noviny* [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-65721000-max-frisch-homo-faber-cinoherni-studio-usti-divadlo-recenze>

¹⁸ *hamlet je mrtev. bez tíže*. Theatre Productions. Virtual Study of Theatre Institute - About the project [online]. Copyright © [cit. 11.01.2021]. Dostupné z: <https://vis.idu.cz/ProductionDetail.aspx?id=39579&mode=4>

I Karel František Tománek patří mezi dlouhodobé spolupracovníky Činoherního studia (ČS) v Ústí nad Labem.¹⁹ Již za studií (mezi lety 1989-1993) začal pracovat v ČS, kde režíroval své vlastní texty a jako dramaturg se podílel na mnoha inscenacích.²⁰ V ČS měla na začátku sezony 2016/2017 premiéru jeho autorská hra Pan Bílý, Zrzka a ti druzí, dramaturgicky spolupracoval na inscenaci Boj černocho se psy Bernard-Marie Koltèse nebo Lobby Hero Kennetha Lonergana.²¹

Z inscenací výše jmenovaných vyplývá, že se ČS zaměřuje na současné literární i dramatické texty (Pan Kolpert, Ministerstvo školství a vědy Ukrajina, Sirotci), a i do této linie poetiky divadla Homo Faber zapadá.²²

3.2. Dramaturgicko-režijní koncept

Inscenace i výchozí román jsou rodinným dramatem, které nabývá až téměř rozměrů antické tragédie, je to ale i portrét člověka, který je velmi zmatený ze světa, ve kterém žije, snaží se racionalizovat vše, co se kolem něj děje. Přitom však není děj potřeba nijak zásadně transponovat z doby děje do současnosti, právě naopak, text se stává s rozvojem technologií i díky proměňujícím se mezilidským vztahům stále současnějším. Inscenační tým se zamýšlí nad nezvratností osudu, lidských chybách způsobených neznalostí i neporozuměním i postavením žen ve společnosti.

Síla inscenace spočívá především v jejím scénickém minimalismu. Herecký projev, který podrobně analyzuji dále v práci, je poměrně nevýrazný, postavy mimo Waltera, Elisabeth a Hanu mají jen minimum prostoru. Hlavním těžištěm, jak je zdůrazňováno už v anotaci inscenace, je především slovo, které formuje celý děj.

---

¹⁹ Karel František Tománek je absolventem dramaturgie DAMU, v současné chvíli je také pedagogem na Katedře alternativního a loutkového divadla tamtéž, od roku 2021 je také jejím děkanem. Mimo ČS působil i v dalších českých divadlech, například jako dramaturg v Městském divadle v Brně, v Klicperově divadle v Hradci Králové, dále s Dejvickým divadlem, souborem Vostoj a činohrou Národního divadla v Praze.

²⁰ Tvůrčí tým | Činoherní studio. [online]. [cit. 2021-01-11]
Dostupné z: <https://www.cinoherak.cz/cs/lide/tvurci-tym/>

²¹ Karel František Tománek - Národní divadlo. [online]. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/profil/karel-frantisek-tomanek-1606826>

²² Archiv | Činoherní studio. [online]. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://www.cinoherak.cz/cs/archiv/>

Magdaléna Čechovská píše v recenzi pro Hospodářské noviny: „Inscenace má sice místa, kde zůstalo příliš mnoho textu, závěrečný monolog, při němž si hrdina mydlí břicho pěnou na holení a chystá si žiletku k depilaci, aby se připravil na operaci žaludku, je však fascinující.“²³ Ve zmíněném citátu je poukázáno na dva důležité faktory toho, proč se inscenace stala úspěšnou, jednak je to právě plná věrnost románu a jeho textu, a výrazný herecký výkon Martina Fingera. S autorkou recenze však nesouhlasím v tom, že „textu je příliš“, při škrtnání ve scénáři by se pravděpodobně ztrácela návaznost a děj by nemusel být srozumitelný divákům neznalým románové předlohy.

3.3. Obsazení a herectví

Do hlavní role Waltera Fabera obsadil režisér David Šiktanc Martina Fingera, bývalého člena souboru Činoherního studia. Roli Sabeth pak nastudovala Marie Štípková, Hanu Marta Vítů, Herberta Jan Plouhar. Ve vedlejších rolích se objevili Matúš Bukovčan jako baptistický kazatel, Anna Fišerová alternující s Andreou Bereckovou jako Iva a Lukáš Černocho jako Mladý muž.²⁴

3.3.1. Martin Finger jako Homo Faber

Vyznění inscenace stojí z velké části právě na Martinu Fingerovi. Režijní záměr mu nedává prostor k žádnému variování hereckých prostředků, kromě výše zmíněné úspornosti a strnulosti. Jeho postava, ať už je vystavována jakémukoliv napětí, nemůže reagovat jinak než zdánlivě stoickým klidem, který však získává pouze silnou vnitřní racionalizací děje. Fingerovo minimální herectví podle mého názoru věrně poukazuje na člověka bez jakýchkoliv emocí, v žádném momentě inscenace se emočně neprojeví. Vždy si zachová netečnou tvář, ať už ve scéně Joachimova oběšení, nebo po zjištění, že Sabeth je jeho dcerou. Celou inscenaci se herec pohybuje po jevišti pomalu, strnule, z jeho pohybů nelze vycítit žádnou energii nebo zájem o věc. Jeho pomalost a neschopnost rychle reagovat, napovídá, že se jeho charakter točí kolem potřeby totální kontroly svého okolí, kontroly nad tím, co se děje v něm i mimo něj.

---

²³ Tamtéž: Divadlo v Ústí nad Labem hraje Frischův román Homo Faber jako komedii o zmoudřelém cynikovi [online], 2017.

²⁴ Homo Faber | Činoherní studio. [online]. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://www.cinoherak.cz/repertoar/homo-faber/>

Chci ovšem také poukázat na to, že Martin Finger podobné typy postav, charakterizované minimalistickým herectvím, hrál již v minulosti, například v inscenaci Světanápravce (režie D. Pařízek), který jeden z diváků okomentoval následovně: „[Inscenace] zajímavá obsahově a syrově minimalistickým pojetím a výborným herectvím M. Fingera (cena A. Radoka)“.²⁵

Právě herecký výkon Martina Fingera se setkal s velmi dobrou odezvou divadelní kritiky, dostal se do užší nominace za nejlepší mužský herecký výkon na Ceny Thálie²⁶ a Ceny české divadelní kritiky.²⁷ Kritik Pavel Širmer o něm píše pro portál i-divadlo následující: „Těžiště dramaturgie románu spočívalo na slovech hlavního představitele. Stavba textu zároveň svázala ruce inscenátorům, kteří měli jen malé možnosti k oživení scénickými prostředky. Inscenace stojí na obsazení hlavní postavy. S množstvím textu se M. Finger vypořádal, precizně zacházel s drobnokresbou, byl autentický a pravdivý; škoda jen, že při hostování v Celetné „podehrával“, až se vyznění stalo monotónním.“²⁸ Tento citát dle mého názoru dobře shrnuje herecké pojetí postavy Waltera Fabera. Téměř nulová expresivita výrazu, tedy zmíněné „podehrávání“ z něj činí lidskou stvůru, která si není schopna uvědomit sama sebe. Divadelní kritik Jan Kerbr ve svém komentáři nabízí shodně chválné hodnocení hereckého výkonu jako Šimer a píše: „Hlavní tíha inscenačního sdělení leží na Martinu Fingerovi, který nesejde z jeviště. Finále, kdy jako nemocný člověk „účtuje“, patří už pouze jemu.“²⁹

Myslím si, že Fingerova nominace je reflexí toho, že je schopen zachovat netečnou tvář, a ze své postavy vytvořit právě onoho až nelidského a naprosto bezcitného (ve smyslu bez citů a prožívání) netvora, který zničí vše, co mu kdy mohlo být drahé. Finger je schopen bez jakéhokoliv zakoktání či cukání koutku úst v závěrečné scéně před diváky obhajovat svou nevinu na rodinném neštěstí v rozměrech až téměř antické tragédie, kterou způsobil, podobně

---

²⁵ Světanápravce - Divadlo Komédie | i-divadlo.cz. i-divadlo.cz | činohra - alternativa - muzikál | Divadelní databáze [online]. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://www.i-divadlo.cz/divadlo/divadlo-komedie/svetanapravce>

²⁶ Na Ceny Thálie jsou navrženi Lucie Bílá, Natálie Grossová či Martin Finger. Přímý přenos bude moderovat Václav Moravec [online], 2018. Hospodářské noviny [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://art.ihned.cz/c1-66034790-na-ceny-thalie-jsou-navrzeni-lucie-bila-natalie-grossova-ci-martin-finger-primy-prenos-bude-moderovat-vaclav-moravec>

²⁷ Ceny divadelní kritiky znají nominace, šanci má Brousek, König i Kocábová [online], 2018. MF DNES [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/divadlo/ceny-divadelni-kritiky-2018-nominace.A180308_085406_divadlo_ts

²⁸ Homo Faber - Činoherní studio Ústí nad Labem | i-divadlo.cz. i-divadlo.cz | činohra - alternativa - muzikál | Divadelní databáze [online]. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://www.i-divadlo.cz/divadlo/cinoherni-studio/homo-faber>

²⁹ RECENZE: Homo Faber. Muž v nejlepších letech účtuje [online], 2017. Lidové noviny [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/recenze-homo-faber-muz-v-nejlepsich-letech-uctuje.A170602_110321_ln_kultura_jto

jako Oidipus, z čiré nevědomosti. Ve svém závěrečném monologu sedí s rukama v klíně, a dívá se prázdným pohledem do publika.

3.3.2. Ostatní mužské postavy

S Herbertem Henckem se setkáváme ve scéně v letadle, kde je mladým, přátelským mužem, podobně jako v předloze. Oblouk jeho proměny se pak uzavře ve chvíli, kdy uvidí svého oběšeného bratra, což ho velmi zasáhne, a zkroušený odejde do džungle.

Dvě malé role pak mají na lodi mladý muž, který se pohybuje po jevišti povýšeně a s elegancí, a postava kněze, který svými tanečky a smíchem připomíná cokoli, jen ne kněze. Matúš Bukovčan je v roli kněze nevázaný, prostopášný a podléhá pozemským svodům a radostem.

3.3.3. Elisabeth Piperová

Ač nemají v inscenaci tolik prostoru jako Faber, důležité jsou ale především právě hlavní ženské postavy, vysvětluje autor divadelní adaptace Karel František Tománek: „Přestože titulní postavou je muž, hra je i o ženách. Právě tím je naprosto současná a navýsost aktuální.“³⁰

Marii Štípkové bylo v době premiéry inscenace o deset let více než její postavě, přesto je však chování studentky plně uvěřitelné. Sabeth je veselá dívka, která koketuje s každým mužem v jejím okolí, což je patrné především na scéně plavby do Evropy, kde si utahuje ze všech mužů, a jen těžko jde divákovi přijít na hranici mezi dětskou hravostí a provokací, a ženskou koketérií. Je emoční, projevuje své radosti i smutky, když ji něco těší, vesele poskakuje po jevišti a výská, je-li nespokojená, zabalí se do deky na lehátku a „trucuje“.

Kritik Jan Kerbr o postavě Sabeth píše: „Marie Štípková představuje Sabeth jako emancipovanou, poněkud tajemnou mladou dívku, postava je prezentována dostatečně sugestivně na to, abychom uvěřili, že dokáže již poněkud cynického muže středního věku

---

³⁰ Činoherní studio v Ústí zinscenovalo Frischův román *Homo Faber*, režiruje Šiktanc [online], 2017. *Hospodářské noviny* [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://art.ihned.cz/divadlo/c1-65703990-cinoherni-studio-frisch-homo-faber-siktanc-divadlo>

upoutat.³¹ Tento komentář spojuje odlišné charakteristiky postavy Elisabeth do jednoho celku. Její „tajemnost“ je rysem, který v ní vidí pouze Faber, neboť mu připomíná Hanu. Zároveň „sugestivita“ hereckého projevu je výrazná pouze při komparaci s ostatními herci. Štípková hraje civilně, tedy tak, jak bych si představila mladou ženu, její pojetí postavy nesklouzává k exhibici či přehrávání, ale není ani bez emocí, jako například Finger, nebo Marta Vítů v roli její matky.

3.3.4. Ostatní ženské postavy

Právě postava Hany je velmi nenápadná. Herecký projev Marty Vítů je naprosto civilní, klidný, při promluvách často vyrovnaně hledí do publika. Neprojevuje se nijak výrazně, spíše je celou dobu dosti uměřená, dává důraz na racionální pohled na věc, i když zdaleka ne v tak rozsáhlé podobě jako Walter Faber.

Zbylé dvě ženské postavy ztvárňuje Anna Fišerová, a pro obě využívá podobné, ne-li stejné výrazové prostředky. Jak postavu letušky, tak postavu Ivy, stylizuje do žen, jejichž hlavním způsobem komunikace je tělo. Gesta jsou velmi vyzývavá, necudná, pozornost si vydobývá zvýšeným hlasem a přehnanou gestikou. Také oba její kostýmy jsou vyzývavé, což takovou interpretaci podporuje.

3.4. Scénografie

Scénografie Jana Štěpánka a kostýmy Juliány Kvíčalové zasazují děj do neutrálního místa a času, do pocitu odcizenosti a strohosti, který je přeloze vlastní. Kdy a kde se děj odehrává, se totiž dozvídáme z přímých promluv postav, případně nejsou určena vůbec. Na scéně vidíme pohovku, sedačku, a výklenek se stolem s pracím strojem. Výklenek je jakousi zrcadlovou místností. Druhé zrcadlo je pak zavěšené na pravé straně, doplněné dřevěnou poličkou. V inscenaci se pracuje také s pravou polovinou zadního plánu, tj. šesti děrovanými černými deskami, které se při nasvícení stávají poloprůhlednými. Účel jednotlivých objektů a okolních

---

³¹ Tamtéž: RECENZE: Homo Faber. Muž v nejlepších letech účtuje [online], 2017.

prostor se mění podle scén, stejné objekty plní odlišné funkce i tehdy, i když přechodu mezi nimi nebrání žádná překážka, mohou se nacházet v dané scéně i na jiných kontinentech.

Celá scénografie je pojata téměř bez jakýchkoliv metafor vycházejících z kostýmů či objektů. Tedy kromě krabice s polystyrenovými polštářky, které jsou před přestávkou rozsypany po celém jevišti – v tomto případě se mi význam použitého prvku rozklíčovat nepodařilo.

Zadní plán scény s malou zrcadlovou místností je využit především jako pokojík Hany a Waltera, pak už jen jako pokoj Hany v Řecku. I symbolická funkce zrcadel je zde velmi zjevná, Hana je na rozdíl od Waltera Fabera schopná situaci se svým těhotenstvím (a později po smrti dítěte) vidět z více úhlů, a pravdivě. Dále použití rekvizity šicího stroje naznačuje, že svou roli ženy v domácnosti přijala bez okolků i v novém vztahu po odchodu partnera do Bagdádu. Na druhé straně jeviště je pak zrcadlo, u kterého Walter Faber stojí a promlouvá ve chvíli, kdy je u sebe doma, případně přemýšlí o věcech, které se staly v minulosti. Moment, kdy se Martin Finger prohlíží v zrcadle a přemýšlí nad tím, co provedl své dceři, nápadně připomíná slavnou scénu z filmu Schindlerův seznam, kdy Oscar Schindler stojí před zrcadlem, ukazuje na sebe prstem, zatímco říká „Odpouštím ti“. U Fabera k takovému momentu ale nedochází, odpustit si nedokáže.

V přední části jeviště jsou pak dvě sedačky. Červená pohovka nejčastěji slouží jako kajuta Elisabeth či její pokoj, jindy jako lavička na palubě lodi. Druhá lavička znázorňuje prostor v letadle, později jako Walterův byt v New Yorku, kde se setkává s Ivou.

Na zadním plánu s děrovanou stěnou je pak vidět pouze při podsvětlení ze zadní části jeviště, a odehrává se tam část děje z plantáže a oběšení Joachima. To je znázorněno dost realisticky, herci je zavěšena na hlavu oprátka a pomocí tahů a bezpečnostního popruhu je vytažen do vzduchu.

V průběhu postavy přinášejí a odnášejí různé objekty, ať už je to mikrofon letušky při scéně vzletu letadla, Faberův kufřík nebo pojízdný stojan s nápoji na lodi. Je také potřeba zmínit

použití live-videa, když Faber, věrně předloze, natáčí Elisabeth během plavby a obraz se pak přenáší živě na zadní plán scény.

3.5. Kostým

Kostýmy postav dokreslují jejich charaktery. Faber je celou inscenaci oblečen v saku a nažehlených kalhotách. Jeho milenka Iva nosí jen upnutou košili, červené prádlo a podvazky. Proti tomu Hana je oblečena v košili s límcem a v sukni, proti Ivě je znovu zdůrazňována její skromnost a upjatost. Pro postavu silně zpřesňující je i kostým kněze, se kterým se Faber setká na lodi. Matúš Bukovčan má na sobě havajskou košili, snad pro opět poměrně doslovné znázornění jeho volnomyšlenkářství. Sabeth je pak oblečena v něčem, co bychom mohli považovat za běžný oděv dívek kolem dvaceti let v době, kdy jsou na dovolené, tedy tílko s límečkem, kraťasy a tenisky s vysokými ponožkami.

V neposlední řadě je důležité pochopit i kostýmní řešení postav domorodců v džungli. Jejich příslušnost do jiného kulturního okruhu je znázorněna tím, že mají na hlavách papírové pytle s vyřezanými siluetami očí a úst, čímž do celkového scénického a kostýmního řešení vůbec nezapadají. To nabízí interpretaci stereotypního vnímání podřadnosti indiánů, papírová taška na hlavě deindividualizuje, z více jednotlivců tvoří homogenní dav. Celkově se však kostýmní stránka dost přibližuje představě vycházející z původní předlohy, a to módě západní Evropy šedesátých let.

3.6. Hudební doprovod k inscenaci

Hudební doprovod k inscenaci vytvořil skladatel Ondřej Švandrlík, který spolupracuje s mnohými českými činoherními divadly. Čtyři skladby tvoří hlavní hudební doprovod, který se v inscenaci různě opakuje.³² Jedná se o čtyři skladby vzniklé přímo pro tuto inscenaci, z jejichž názvů – *Předěly*, *Hana*, *Ohňostroj* a *Parník*, můžeme usuzovat částečnou inspiraci v zásadních

---

³² Ondřej Švandrlík: Předěly // Homo Faber by Činoherní studio | Free Listening on SoundCloud. SoundCloud – Listen to free music and podcasts on SoundCloud [online]. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://soundcloud.com/cinohernistudio/homofaber?in=cinohernistudio/sets/max-frisch-homo-faber-ond-ej>

momentech a postavách knižní předlohy. *Předěly* a *Hana* jsou spíše skladby pomalé, vyvolávající negativní emoce, *Ohňostroj* a *Parník* jsou laděny jazzověji.

Úvodní *Předěly* by se daly charakterizovat jako dark ambient, minimalistické zvuky syntetizátorů a samplů doplněny pravděpodobně zvukem cella. Melodie je v zásadě harmonická, ale pozvolna se obměňuje a cyklí. Pod harmonickými tóny se objevují disharmonie, což působí poměrně znepokojivým dojmem. Skladba *Hana* vychází ze zvuku klavíru s distorzí, podobně jako u *Předělů* se hlavní melodie opakuje, posouvá a znovu vrací na začátek. Proti tomu *Ohňostroj*, využitý například jako podkres scény na parníku, by mohl díky trumpetě připomínat jazz (byť formu nedodrží). V *Parníku* se přidá navíc i kontrabas a zvuk trumpet je uvolněnější. Hudba se tak hodí pro klidnější, nevypjaté scény.

Závěr

Ve své ročníkové práci jsem zasadila román *Homo Faber* do kontextu autorova života a díla, i do inscenační historie Frischových textů na českém jevišti. V druhé části práce se pak zabývám analýzou dramatického textu adaptace románu, jeho postav a chronotopu, dále postupuji k analýze inscenace, která podle textu vznikla.

Inscenace *Homo Faber* v Činoherním studiu v Ústí nad Labem vyvolala velmi dobrou kritickou i diváckou odezvu, a to i přesto, že nenabízí žádné exaltované emoce nebo šokující scénografii. Inscenace je komorním dramatem člověka, který nevědomky koná tragický zločin, aniž by však byl schopen najít rozřešení a chápat svou vinu. Román, stejně jako inscenace, má sestupnou gradaci. Na jejich koncích nezůstává nic než prázdno.

Divadelní adaptace Karla Františka Tománka je věrná své románové předloze, přesto však otázky původního textu tematizuje odlišným způsobem. Nakolik v románu samotném čtu skrze postavu Waltera Fabera portrét éry, ve které se věří nekonečnému technickému pokroku a emoce ustupují racionalitě, v inscenaci je důraz položen mnohem více na jednotlivce. Jednotlivce, který udělá v životě strašnou chybu, ale neumí si ji přiznat a snaží se z ní vyvinut. Absence emocí z něj činí člověka na první pohled cynického, bezcharakterního, avšak svým vysvětlováním se snaží nebýt druhým odporný. V románu i v inscenaci se citelně objevuje jakési emoční vakuum, které nelze zaplnit slovem, a které se, stejně jako technický pokrok, stává zbytečným.

Tohoto vakua si je velmi dobře vědom celý inscenační tým, který Frischův román vykládá doslovně a přenáší tak na diváky tísnivý a nepříjemný pocit ze světa, kde vše lze vysvětlit vědou a rozumovým poznáním. Možná to je právě důvod toho, proč inscenace tak silně rezonuje se svým publikem.

Použitá literatura

- FRISCH, Max. Homo Faber: zpráva. Překlad Helena Nebelová. 1. vyd. Praha: Odeon, 1967. 194 s. Malá řada soudobé světové prózy.
- TOMÁNEK, Karel František, Hana NEBELOVÁ a Max FRISCH, 2017. Homo Faber (obrazy a výjevy z roku 1958): pracovní verze pro Činoherní studio v Ústí nad Labem. Divadelní hry, Ústí nad Labem: [Činoherní studio]. [cit. 2021-01-11] Dostupné také z: <https://vis.idu.cz/Libros.aspx>

Záznam inscenace

- Homo faber. Video Library. Virtual Study of Theatre Institute - About the project [online]. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://vis.idu.cz/VideoDetail.aspx?id=15914>

Internetové zdroje

- A Short Biography of Max Frisch [online], 2005. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <http://literature.all-about-switzerland.info/max-frisch-biography.html>
- Alexandru Thinks Theater | A blog dedicated to the Thinking Theater class at NYUAD (Fall 2013). [online], [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://alexroscablog.wordpress.com/2013/09/11/richard-schechner-drama-script-theater-performance/>
- Andorra | Divadlo na Vinohradech [online]. [cit. 2021-01-11] Dostupné z: <https://www.divadlonavinohradech.com/divadelni-hra/Andorra>
- Archiv | Činoherní studio. [online]. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://www.cinoherak.cz/cs/archiv/>
- Ceny divadelní kritiky znají nominace, šanci má Brousek, König i Kocábová [online], 2018. MF DNES [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/divadlo/ceny-divadelni-kritiky-2018-nominace.A180308_085406_divadlo_ts

- Činoherní studio v Ústí zinscenovalo Frischův román Homo Faber, režíruje Šiktanc [online], 2017. Hospodářské noviny [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://art.ihned.cz/divadlo/c1-65703990-cinoherni-studio-frisch-homo-faber-siktanc-divadlo>
- Divadlo v Ústí nad Labem hraje Frischův román Homo Faber jako komedii o zmoudřelém cynikovi [online], 2017. Hospodářské noviny [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-65721000-max-frisch-homo-faber-cinoherni-studio-usti-divadlo-recenze>
- hamlet je mrtev. bez tíže. Theatre Productions. Virtual Study of Theatre Institute - About the project [online]. Copyright © [cit. 11.01.2021]. Dostupné z: <https://vis.idu.cz/ProductionDetail.aspx?id=39579&mode=4>
- Homo Faber - Činoherní studio Ústí nad Labem | i-divadlo.cz. i-divadlo.cz | činohra - alternativa - muzikál | Divadelní databáze [online]. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://www.i-divadlo.cz/divadlo/cinoherni-studio/homo-faber>
- Homo Faber | Činoherní studio. [online]. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://www.cinoherak.cz/repertoar/homo-faber/>
- Chicago Reader – Don Juan or the love of geometry [online],1996. [cit. 2021-01-11] Dostupné z: <https://www.chicagoreader.com/chicago/don-juan-or-the-love-of-geometry/Content?oid=890258>
- Juanovské variance: Theatre Productions. Virtual Study of Theatre Institute - About the project [online]. [cit. 2021-01-11] Dostupné z: <https://vis.idu.cz/ProductionDetail.aspx?id=131&mode=0>.
- Karel František Tománek - Národní divadlo. [online]. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/profil/karel-frantisek-tomanek-1606826>
- Max Frisch | Biography, Books, & Facts | Britannica. Encyclopedia Britannica | Britannica [online]. Copyright ©2021 Encyclop [cit. 11.01.2021]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Max-Frisch>.
- Max Frisch: Pan Biedermann a žháři. Výtečné nastudování slavné hry s Viktorem Preissem v titulní roli [online], 2020. Praha: Český rozhlas Vltava [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/max-frisch-pan-biedermann-a-zhari-vytecne-nastudovani-slavne-hry-s-viktorem-5013936>

- Na Ceny Thálie jsou navrženi Lucie Bílá, Natálie Grossová či Martin Finger. Přímý přenos bude moderovat Václav Moravec [online], 2018. Hospodářské noviny [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://art.ihned.cz/c1-66034790-na-ceny-thalie-jsou-navrzeni-lucie-bila-natalie-grossova-ci-martin-finger-primy-prenos-bude-moderovat-vaclav-moravec>
- Ondřej Švandrlík: Předěly // Homo Faber by Činoherní studio | Free Listening on SoundCloud. SoundCloud – Listen to free music and podcasts on SoundCloud [online]. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://soundcloud.com/cinohernistudio/homofaber?in=cinohernistudio/sets/max-frisch-homo-faber-ond-ej>
- RECENZE: Homo Faber. Muž v nejlepších letech účtuje [online], 2017. Lidové noviny [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/recenze-homo-faber-muz-v-nejlepsich-letech-uctuje.A170602_110321_ln_kultura_jto
- Světanápravce - Divadlo Komédie | i-divadlo.cz. i-divadlo.cz | činohra - alternativa - muzikál | Divadelní databáze [online]. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://www.i-divadlo.cz/divadlo/divadlo-komedie/svetanapravce>
- The Chinese Wall by Max Frisch [online], 2015. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://www.enotes.com/topics/chinese-wall>
- Tvůrčí tým | Činoherní studio. [online]. [cit. 2021-01-11] Dostupné z: <https://www.cinoherak.cz/cs/lide/tvurci-tym/>

Příloha: Soupis inscenací podle předloh Maxe Frische, řazeno chronologicky od nejnovějších.

Název inscenace	Divadlo, soubor	Rok
Stiller	Studio Hrdinů Praha	2019
Pan Biedermann a žháři	AMU DISK - Divadelní studio DAMU 46-	2019
Homo Faber	Činoherní studio města Ústí nad Labem od IX/15	2017
Andorra	Divadlo na Vinohradech 66-	2013
Juanovské variace	AMU Katedra alternativ. a loutkového divadla DAMU	1995
Pan Biedermann a žháři	Městská divadla pražská 50-	1990
Don Juan aneb Láska ke geometrii	Divadlo F.X.Šaldy Liberec 59-83	1982
Biografie	Divadlo J.K.Tyla Plzeň 55-	1970
Kdybych mohl začít znovu	Městská divadla pražská 50-	1969
Velký hněv Filipa Hotze	Státní divadlo Brno 48-90	1969
Pan Biedermann a žháři	Divadlo E.F.Buriana 60-91	1969
Hrabě Oederland	Divadlo Oldřicha Stibora Olomouc 58-74	1968
Čínská zeď	Státní divadlo Brno 48-90	1968
Andorra	Západočeské divadlo Cheb od 65	1967
Don Juan aneb Láska ke geometrii	JAMU Brno Činoherní studio 57-89	1967
Velký hněv Filipa Hotze, Ardel	Divadlo S.K.Neumanna 51-90	1967
Don Juan aneb Láska ke geometrii	Divadlo pracujících Gottwaldov 49-90	1966
Don Juan aneb Láska ke geometrii	Městská divadla pražská 50-	1965
Čínská zeď	Divadlo E.F.Buriana 60-91	1965
Andorra	Národní divadlo Praha	1964
Andorra	Divadlo J.K.Tyla Plzeň 55-	1963
Andorra	Divadlo Petra Bezruče Ostrava 55-80	1963
Andorra	Divadlo bratří Mrštíků Brno 54-88	1962
Horká půda	Divadlo ABC Praha 57-62	1961
Pan Biedermann a žháři	Jihočeské divadlo České Budějovice 56-	1959
Čínská zeď	Zemské národní divadlo Brno 46-48	1947
Čínská zeď	Městská divadla pražská-Vinohrady 29-50	1947